

SLAVERNIJ EN LEIDEN

LEIDEN EN SLAVERNIJ

ERFGOED LEIDEN EN OMSTREKEN

Klas: 1-2 vmbo
Duur: 4 uren
Type: Volledige lessenserie
Maker: Desiree van Venrooij, Visser 't Hooftlyceum

HOOFDBRON
C2b

Lesdoelen:

Na afloop van de lessen weet je

- hoe enkele inwoners van de stad Leiden en omgeving betrokken waren bij slavernij en de plantage-economie in Suriname.
- hoe je in verschillende digitale archieven kunt zoeken.
- hoe je informatie kunt opzoeken op historische kaarten.
- hoe slaafgemaakten werden behandeld in die tijd.
- hoe in die tijd de beeldvorming was over slaafgemaakten.
- Wat slavernij met het hier en nu te maken heeft.

Voorkennis:

De leerlingen weten

- dat mensen uit de Republiek betrokken waren bij de driehoekshandel en wat deze inhield.
- wat de activiteiten van de WIC waren en wat een plantage is.
- dat in 1863 de slavernij in Suriname is afgeschaft.

INTRODUCTIE

In deze lessen doen jullie onderzoek naar slavernij en de plantage-economie in Zuid-Amerika. Leiden had op verschillende manieren hiermee te maken. Er waren plantages in Zuid-Amerika in bezit van mensen die verbinding had met onze omgeving. Plantagenamen als Leijden (later Nijd en Spijt), Leijderdorp, Klyn Poelgeest (in Berbice) herinneren hieraan. Van een aantal andere plantages woonden de eigenaren in Leiden en omgeving zoals plantage Maasstroom.

Leiden had niet alleen via plantages verbindingen met Suriname en andere gebieden van de WIC. Johan de Laet uit Leiden was één van de oprichters van de WIC en in het bestuur van de WIC zaten ook vertegenwoordigers van de stad Leiden. Bestuurders, artsen, dominees in die gebieden waar de WIC actief was, hadden vaak in Leiden gestudeerd. Er was ook een slavenschip, dat 'Leiden' heette. Van dit schip zijn drie reizen bekend. Korte tijd is in Leiden een suikerraffinaderij geweest waar suiker werd bewerkt die geproduceerd was met behulp van slaafgemaakten in Zuid-Amerika. Ook werd Leids Laken, stoffen die in Leiden werden geproduceerd, meegenomen op de schepen naar Afrika en Zuid-Amerika (driehoekshandel).

Jullie gaan onderzoek doen aan de hand van archiefinformatie, informatie die jullie in de les krijgen en/of die jullie moeten opzoeken op internet. Jullie gaan dus als een echter historicus aan het werk! De archieven zijn digitaal, dus je zoekt gewoon vanachter je computer in archieven in Nederland maar ook in Amerika.

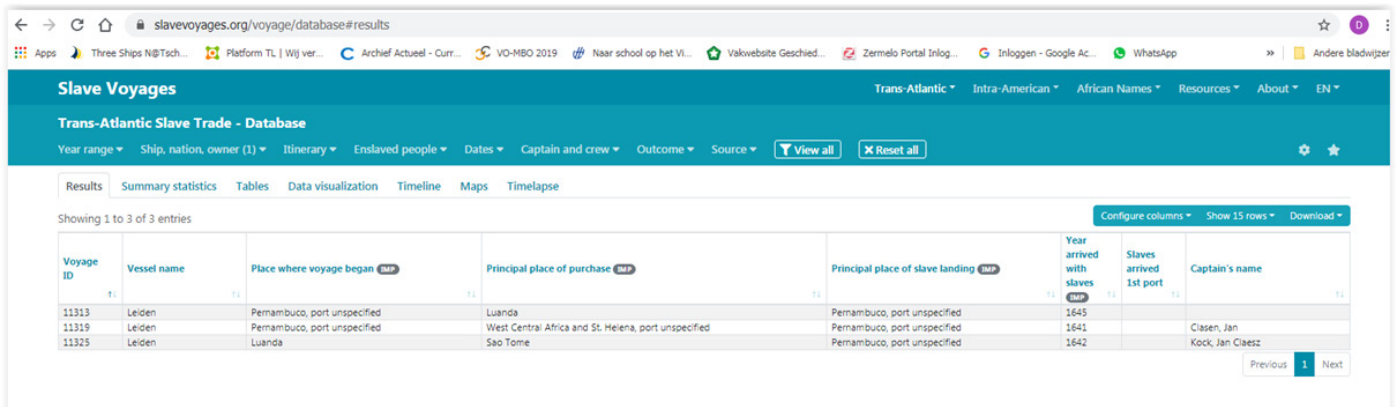
Het uiteindelijke resultaat is een tentoonstelling over slavernij, slaveneconomie en de verbanden met Leiden. Er zijn veel deelonderwerpen. Het is de bedoeling dat je met een groepje één of twee deelonderwerpen behandelt. Hiervan maak een poster, tekening of een werkstuk en je moet vragen hierover beantwoorden. Jullie presenteren je deelonderwerp(en) aan de klas.

Je werkt in groepjes van 4 leerlingen.

Slavenschip Leiden

Over dit schip is niet veel bekend. Duidelijk is dat het op een of andere wijze een relatie heeft met de stad Leiden door de naam. Van de Leiden is bekend dat dit schip 3 reizen heeft gemaakt om slaven te vervoeren. Jullie gaan deze reizen onderzoeken. Informatie over deze reizen is te vinden via deze link: <https://www.slavevoyages.org/voyage/ship>

Kopieer de link, open de link en klik in de blauwe balk 'ship, nation, owner' aan. Vul in bij 'vessels name': Leiden en druk op 'apply'. Je ziet nu drie reizen van het schip Leiden. Klik op 11313 en het formulier met informatie gaat open. Beantwoord aan de hand van het formulier de volgende vragen. (Soms ontbreekt de informatie voor een vraag bij een reis.) Noteer je antwoorden in een Word document.

The screenshot shows the 'Slave Voyages' database interface. The search results table is as follows:

Voyage ID	Vessel name	Place where voyage began	Principal place of purchase	Principal place of slave landing	Year arrived with slaves	Slaves arrived 1st port	Captain's name
11313	Leiden	Pernambuco, port unspecified	Luanda	Pernambuco, port unspecified	1645		
11319	Leiden	Pernambuco, port unspecified	West Central Africa and St. Helena, port unspecified	Pernambuco, port unspecified	1641		Clasen, Jan
11325	Leiden	Luanda	Sao Tome	Pernambuco, port unspecified	1642		Kock, Jan Claesz

1. Onder welke vlag voer het schip?
2. Wie was de kapitein van het schip?
3. Waar werden de slaven opgehaald?
4. Waar werden de slaven naar toe gebracht, gebied en haven(s)?
5. Wanneer vertrok het schip naar Afrika?
6. Wanneer vertrok het schip uit Afrika?
7. Wanneer kwam het schip in Zuid-Amerika aan?
8. Hoe lang duurde de reis ongeveer?
9. Met hoeveel slaven verliet het schip Afrika?
10. Met hoeveel slaven kwam het schip in Afrika aan?
11. Wat is het verschil?

Beantwoord vraag 1 t/m 11 ook voor nr 11319 en 11325

Teken de reizen op de wereldkaart die is bijgevoegd. De plaatsnamen kun je op internet vinden.

Bekijk het volgende filmpje over een Frans slavenschip L'Aurore, dit schip is vergelijkbaar met de Leiden. Kun je een oorzaak van het overlijden van zo veel mensen bedenken aan de hand van dit filmpje? Noteer deze oorzaken.

<https://www.slavevoyages.org/voyage/ship#slave->

Lever je Word-document en je wereldkaart met reizen in bij je docent.

De plantage Maasstroom aan de Commewijnerivier in Suriname.

Deze koffieplantage is lange tijd in bezit geweest van mensen uit Leiden en omgeving. Eén van de eerste eigenaren, dhr. M.S. Pallak, ging na zijn terugkeer uit Suriname in 1758 in Zoeterwoude wonen. Later kwam de plantage in bezit van Elisatbeth Meijners-Hamilton en haar erfenis, 1786, is terug te vinden in het archief van Erfgoed Leiden. De plantage Maasstroom bestaat niet meer als zelfstandig bedrijf maar is toegevoegd aan de plantage Rust en Werk. Tegenwoordig kun je deze bezoeken, lekker eten en er wordt vis gekweekt. De meeste plantages uit die tijd bestaan niet meer.

1. De erfenis van 1786 van Elisabeth Meijners-Hamilton

In het document over de erfenis wordt heel precies beschreven wat er allemaal op de plantage aanwezig was. Dat varieert van grond en gebouwen t/m de kleinste kopjes, schroevendraaiers etc. Overal worden de aantallen bij gegeven en de staat ervan bv. oud/nieuw etc. Zo kunnen we een goede indruk krijgen wat er op een plantage aanwezig was. De volgorde van beschrijven is als volgt:

- Akkers en wat er op de akkers werd verbouwd bv. koffie en vruchtbomen
- Kanalen, sluisjes, gebouwen zoals
 - o Woonhuis
 - o Chirurgijkamer
 - o Dienaarskamers
 - o Bottelarij
 - o Magazijnen waaronder een timmerwerkplaats
 - o Gemakshuisje
 - o Koffieloods
 - o Vogelhuis
- Pluimvee
- Beesten (koeien?)
- Schapen
- Kabrielen (bokken)
- Varkens
- N*huizen
- Slaven

Van de tot slaaf gemaakten zijn alleen voornamen opgeschreven en het werk wat deze mensen doen. Ook de 'staat' van de persoon is beschreven bv. oud, of mulat, karboeger.

OPDRACHT 1

1. Bekijk het document en probeer wat namen te lezen. Welke namen vind je opvallend?
2. Aan het einde van de erfenis worden het aantal van 217 slaven genoemd. Hoe komt het dat je tot slaaf gemaakte mensen kon erven?
3. Wat zegt dit over hoe men dacht over deze mensen?

2. De plantages op de kaart

OPDRACHT 1

Waar lag plantage Maasstroom?

Open deze kaart, vergroot deze, kijk linksboven en beantwoord de volgende vragen

<https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/>

[view?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-30-14-01-6](https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-30-14-01-6)

1. Welke plantages lagen naast de Maasstroom?
2. Hoe heet de rivier waaraan deze plantages lagen?

<https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/algemeene%20kaart%20colonie%20provincie%20>

Open deze kaart, vergroot deze en beantwoord de volgende vragen:

3. Je weet nu waar plantage Maasstroom ongeveer ligt, gebruik hiervoor de rivier om dit goed op te zoeken.
Je ziet veel plantages op deze kaart. Als je deze plantages met elkaar vergelijkt, was Maasstroom dan een kleine/middelgrote/ grote plantage? (noteer het juiste antwoord)
4. Wat voor soort landschap lag om de plantages?
5. Alle plantages liggen aan een rivier of een kanaal. Waarvoor was de water zo belangrijk?

Op deze kaart zie je de plattegrond van een koffieplantage, dit is een voorbeeld hoe veel plantages waren ingericht. Open deze en vergroot

<https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/>

[view?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-101-12-14](https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-101-12-14)

6. Wat valt je op aan de plattegrond van deze plantage?
7. Ga naar [GoogleMaps](#), Rust en Werk Suriname, zet op satelliet en ga boven de rivier naar rechts. Wat herken je in het landschap?

3. Wie woonden in op 1 juli 1863 op plantage Maasstroom?

Toen de slavernij werd afgeschaft zijn op alle plantages in Suriname de slaven geregistreerd. Vandaar dat we nu vrij precies weten wie er op de plantage Maasstroom in slavernij leefden.

Gebruik deze informatie:

- <https://www.surinamistiek.nl/emancipatie/>
- <https://www.surinameplantages.com/>
- de database die we door onderzoek hebben samengesteld (krijgen jullie later)

OPDRACHT 1

Eerst doen jullie onderzoek naar de mensen die op de plantage Maasstroom leefden op 1 juli 1863. Ieder groepje onderzoekt een aantal van de bewoners. Je krijgt van tevoren de familienamen die je gaat onderzoeken.

Hoe werkt dit:

1. je gaat naar <https://www.surinameplantages.com/>
2. links klik je achtereenvolgens aan: plantages, m en selecteer je Maasstroom
3. je klikt een familienaam aan
4. in het venster klik je in het groen Suriname en de Nederlandse Antillen: Vrijverklaarde slaven (Emancipatie 1863) aan
5. Je zit dan op de site van het Nationaal Archief
6. Je typt de familienaam in het zoekvenster en klikt op zoeken
7. Dan kan het venster aan de linker kant verschillen. Als er opties zijn dan klik je de rubrieken slaven en Maasstroom aan. Dan krijg je de mensen die op de plantage Maasstroom werkten
8. Je klikt op de bovenste naam en je krijgt dan informatie over die persoon. Je noteert de volgende gegevens: voornaam, achternaam, leeftijd, beroep, slavennaam (als deze afwijkt van de voornaam) en familiebanden bv. zoon van Carolina.
9. Ieder groepje krijgt een aantal namen waarvan zij de gegevens in het archief moeten opzoeken en inleveren voor de database.

Indeling namen in 5 groepen:

- 1: Boomhakker, de Brit, de Brom, Eemland, Febis
- 2: Forteman, Foswender, Franeker, Haastrecht, Haven, Karolsman
- 3: Lont, Makkum
- 4: Ondaan, Pampus, Rijnsteen
- 5: Schipper, Vreeswijk, Weimar, Wilnis, With, Zadelhof

OPDRACHT 2

Gebruik <https://www.surinamistiek.nl/emancipatie/> en de database van plantage Maasstroom.

Op 1 juli 1863 werd de slavernij afgeschaft in de Nederlandse koloniën. Iedereen die op de plantage die tot de slaven behoorden, werden geregistreerd.

1. Hoeveel mensen werden bevrijd uit de slavernij in de Nederlandse kolonies en in Suriname?
2. Wat valt je op als je de namen uit het register van 1863 vergelijkt met de namen uit de erfenis van 1786 van Elisatbeth Meijners-Hamilton?
3. Wat zou de oorzaak van dit verschil kunnen zijn?
4. Wat valt je op als je kijkt in de categorie familiebanden?
5. Welke beroepen hadden de slaven? Zoek de beroepen die je niet kent op en noteer wat voor soort werk dit is.
6. Waarom staan er bij sommige mensen geen beroep?
7. Wat was het doel van de registratie van slaven en de kinderen van hen?
8. Wat vind je hiervan? Geef hiervoor argumenten.

4. Hoe werden de bewoners van plantages behandeld?

We weten niet precies hoe de tot slaaf gemaakte mensen op de Maasstroom werden behandeld. Wel weten we hoe deze mensen in het algemeen werden behandeld in Suriname.

OPDRACHT 1

Bekijk de afbeeldingen en beantwoord de volgende vragen.

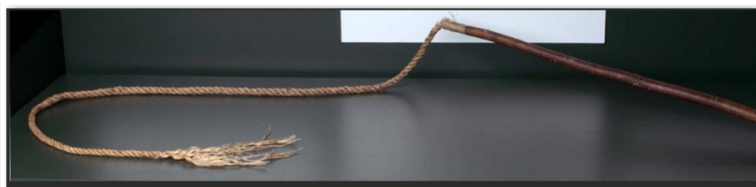
1. Wat valt je op als je naar de kleding kijkt? Hieronder zie je een aantal objecten die gebruikt werden op een plantage en een aantal bijbehorende afbeeldingen. Bekijk de afbeeldingen nauwkeurig.
2. Wat zegt dit over de behandeling van tot slaaf gemaakte mensen?

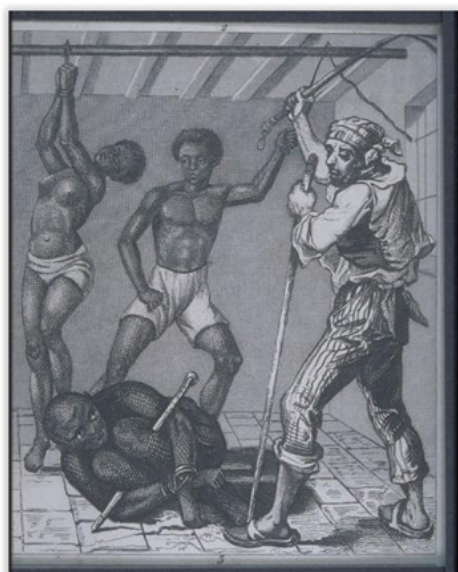
halsboei

voetboei

slavenzweep

straffen

1773-1777

Omschrijving

Een van de eerste taferelen die Stedman ziet wanneer hij voet aan wal zet in Suriname. Deze slavin wordt gestraft omdat ze haar taak, die waarschijnlijk te zwaar voor haar is, niet heeft afgewerkt. Zij krijgt daarom tweehonderd zweepslagen en moet twee maanden lang een gewicht van tweehonderd pond voortslepen. Stedman was een van de eerste auteurs die de zware straffen die de slaven moesten ondergaan beschreef.

ANTWOORDMODEL

De erfenis van Elisabeth Meijners-Hamilton

Opdracht 1

1. eigen observatie
2. ze werden gezien als bezit, eigendom
3. ze werden gelijk gesteld aan dieren en voorwerpen

Plantages op de kaart

Opdracht 1

1. Berlijn en Johannesburg
2. Commewijnerivier
3. kleine plantage
4. oerwoud, woestenij, dit wordt savanne genoemd
5. alle vervoer ging over het water, er waren geen wegen buiten de plantages. De rivier werd ook gebruikt voor het irrigatiesysteem. (een antwoord is goed)
6. de grond is opgedeeld in vierkante blokken.
7. in het landschap herken je de vierkante blokken.

Wie woonden in op 1 juli 1863 op plantage Maasstroom?

Opdracht 1: zie Excel bestand

Opdracht 2

1. Totaal 45.000 waarvan 34.441 in Suriname
2. De tot slaaf gemaakten hadden in 1786 geen achternaam, alleen een voornaam
3. Slaafgemaakten waren bezit en mochten geen achternaam hebben
4. Er worden alleen moeders genoemd, we weten niet wie de vaders van de kinderen zijn. Slaafgemaakten mochten niet trouwen. Ook zijn er jonge slaven zonder moeders. Het is onduidelijk of de moeders zijn overleden of dat deze zijn verkocht.
5. Veldmeid, veldn*, bastiaan, delver, tuinman, veewachter, creolenoppaster. Bastiaan: opzichters uit de slavenbevolking zelf, creolenoppaster: vrouw die op de kleine kinderen pasten als de moeders aan het werk waren, delver: graver: er was een heel netwerk van kanalen en andere watertjes die vrij moesten blijven voor de irrigatie en drainage en de producten op te kunnen vervoeren. Veldmeid/veldn*: werkten op het veld. Huismeid: slavin die in het huis van de eigenaar of de beheerder werkte.
6. Ze waren te jong of te oud/ziek om nog te werken.
7. De plantagehouders kregen per slaafgemaakte een vergoeding van fl. 300,-
8. Eigen antwoord, argumenten zijn belangrijk.

Hoe werden de bewoners van plantages behandeld?

1. Ze droegen lompen en geen schoenen. Schoenen waren verboden voor slaafgemaakten.
2. Slaafgemaakten die niet deden wat de eigenaar wilde, konden hele zware straffen krijgen.